

Юркевич Олена Миколаївна, доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: olenayurkevych@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-4023-4624>

ЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ

Досліджено особливості юридичної герменевтики, логіко-методологічний інструментарій юридичної герменевтики: зміст і значення логічного методу, логічних принципів та способів досягнення праворозуміння. З'ясовано відмінність формально-логічних способів тлумачення від способів інтерпретації в герменевтичній логіці, зокрема, при вирішенні проблеми субсумції в кримінальному праві.

Ключові слова: юридична герменевтика, правотлумачення, юридична інтерпретація, логічний спосіб тлумачення, формальна логіка, герменевтична логіка.

Постановка проблеми. Серед багатьох життєвих проблем однією з найскладніших для наукового вирішення і такою, що не втрачає своєї актуальності, є проблема розуміння. Ця проблема може бути вирішена шляхом тлумачення та інтерпретації як герменевтичних процедур. Загальновизнана необхідність тлумачення та інтерпретації пов'язана з проблемою багатозначності при використанні мовних систем. Завданням тлумачення та інтерпретації є прояснення змісту предмета думки, що певним чином відповідає об'єкту. Мовлення є спочатку темним і потребує тлумачення та пояснення. Особливого значення набуває сьогодні проблема розуміння та раціоналізації способів його досягнення в праві з використанням логічних знань, усвідомленням соціального наслідку результатів правотлумачення та юридичної інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Логічні аспекти юридичної герменевтики, зокрема логічний спосіб тлумачення, увійшли в історію юридичної герменевтики із самого початку та продовжують розвиватися в теорії права, знаходити своє втілення в сучасній герменевтиці та нових юридичних науках, таких як юридична техніка. Серед сучасних логіко-правових досліджень потрібно відзначити роботи Є. В. Булигіна [1, 2], праці з методології права Р. Циппеліуса [7], вітчизняних дослідників з питань юридичної герменевтики П. М. Рабіновича [5], герменевтичної логіки О. М. Юркевич [9, 10] та ін.

Формулювання цілей. Метою статті є дослідження логічного підґрунтя юридичної герменевтики.

Виклад основного матеріалу. Юридичне мистецтво тлумачення, або *юридична герменевтика*, є системою правил тлумачення законів. Закони завжди є мовними виразами певних людських думок (ідей), узагальнених у своєму суспільному значенні. Метою юридичної практики тлумачення є раціональне розуміння, «доведення до розуму» з ясністю та повнотою первинної думки законодавця. Але саме з цими намірами пов'язані і перші проблеми, зокрема, з ідеєю *досконалого* розуміння. Тому що перш за все самі закони повинні бути досконалими, вираженими зі всією ясністю і повнотою. У цьому аспекті темнота та багатозначність мови як інструменту створення і середовища існування законів постає центральною проблемою досягнення досконалості розуміння як абсолютної смислової ясності та повноти.

Розуміння, що завжди на практиці є недосконалим, передбачає використання лише достатніх мовленнєвих засобів, слів і виразів, що є найбільш уживаними в певній культурі. Таким чином, законодавець може найефективніше показати свій намір. Але якщо думка законодавця непослідовна, то використання найуживанішої лексики і виразів не зможе досягти мети розуміння навіть достатнього рівня. Тому в юридичній герменевтиці розрізняють три об'єкти розуміння: розуміння слів, наміру законодавця та результатів впровадження законів (А. Ф. Ю. Тібаут). Ця тріада (слово – намір – результат) є одним із варіантів *герменевтичного трикутника* (текст – автор – інтерпретатор), що, у свою чергу, походить від *семіотичного трикутника* (знак – значення – сенс). Із точки зору проблеми недосконалості розуміння виявлення цієї внутрішньої семіотико-герменевтичної системи підтверджує відносність змісту як юридичних законів, так і будь-яких інших текстів. Тобто зміст постає як відношення знакової системи і денотата, щодо якого встановлюється загальне значення та унікальний сенс. Кореляція між цими компонентами тріади або породжує цілісність предмета, якщо компоненти системи узгоджуються між собою, або не породжує її. Від цієї цілісності залежить якість розуміння, яке настає при «схопленні» предмета, його умоглядному баченні та переживанні.

В історії герменевтики, зокрема й юридичної, виокремилися два напрями, породжені різними теоретичними позиціями щодо способів досягнення цілісності предмета розуміння. Один із них дотримувався принципу *буквального тлумачення*, а інший – стверджував необхідність *алегоричної інтерпретації*. До речі, самі терміни «тлумачення» та «інтерпретація» позначають цю методологічну відмінність двох герменевтичних напрямів. Відмінність способів означає також і відмінність намірів, що формують цілі розуміння. Так, можна стверджувати, що «*буквалісти*» – тлумачі в різних конкретно наукових

сферах завжди схилялися до встановлення дійсно існуючих об'єктів у їх характеристиках, до встановлення значення денотата та існування самого денотата, а «інтерпретаціоністи» більше схилялися до розуміння індивідуального світу людини, утвореного в цьому контексті предмета думки тощо. В юридичній герменевтиці можна також відрізнити ці способи та використовувати їх у різній площині юридичної діяльності. Але терміни «тлумачення» та «інтерпретація» досить часто вживаються в юридичній науці як синоніми (наприклад, «правотлумачні підходи», або «інтерпретаційні системи»).

Словесний вираз закону був і залишається сьогодні об'єктом, щодо якого герменевтичним шляхом є можливість «отримати» відповідний предмет думки. Обидва герменевтичні напрями використовуються з необхідністю для забезпечення органічної єдності «букви» і «духу» закону. Буквальне тлумачення здійснюється з метою встановлення загального значення юридичного тексту, що містить нормативні положення. «Дух» не підлягає буквальному тлумаченню, бо він визначається у відповідності змісту дійсної норми з ідеями, принципами та іншими джерелами права. Ці підходи ще вважають об'єктивним і суб'єктивним, а в англо-американській системі їх позначають як «оригіналізм» та «неоригіналізм». *Оригіналізм* відповідає оригіналу, тобто попереднім нормам права і цей напрям відповідає здебільшого буквалізму, з консервативним уявленням про незалежність змісту закону від соціальних змін та особливостей обставин. Намір законодавця та значення норм права не повинні змінюватися від впливом історичних реалій. *Неоригіналізм*, навпаки, вважається динамічним підходом в правотлумаченні. Згідно з ним історичне значення законів є відносним. І тому судді та інші категорії юристів, що тлумачать закони, можуть інтерпретувати правову норму щодо реальних контекстів, обставин, в яких вона діє на даний момент. Звісно, що контексти будуть проявлятися в мовному середовищі. Тому динамічний підхід [3] пов'язаний з актуальною мовою в певний історичний період.

В історії герменевтики поступово формувалися різноманітні герменевтичні практики, у яких визрівали й відповідні способи тлумачення та інтерпретації. Серед перших конкретнонаукових герменевтик з'являються: філологічна, історична, потім теологічна та юридична, психологічна тощо. Із часом шляхом філософського узагальнення наукової практики тлумачення й інтерпретації та укорінення предмета розуміння в філософії буття створюється філософська герменевтика як онтологічний предмет. З урахуванням онтології людини (екзистенціалізму) конкретнонаукові герменевтики продовжують свій розвиток. З'являються соціологічна, економічна, психоаналітична, політична та інші герменевтики. Окрім власних специфічних способів тлумачення та інтерпретації вони запозичають способи інших герменевтик і, таким чином,

методологічно збагачуються. Така ж тенденція розвитку характерна й для юридичної герменевтики.

Так, в юридичній герменевтиці виділяють різні *способи тлумачення*: граматичний, спеціально-юридичний, логічний, систематичний, історичний, еволюційний та телеологічний. Юридична герменевтика належить до так званих «*догматичних*» герменевтик, серед яких вона найбільш пов'язана за аналогію з теологічною (біблійною) герменевтикою. В історії герменевтики у всіх видах герменевтичних практик найбільший вплив мають граматичний та історичний способи тлумачення.

Грамматичному тлумаченню приділяється особлива увага в динамічному підході правотлумачення. «*Sensus verborum est anima legis* (значення слів – душа закону)», як казали давньоримські юристи. Оскільки норми існують в текстовій мовній формі, граматичне тлумачення вважається відправним серед усіх способів тлумачення. В процесі граматичного тлумачення з'ясовуються значення окремих слів, термінів, інших граматичних елементів, усіх без винятку. *Логічне* тлумачення передбачає прояснення структури логічних форм думки, встановлення їх правильності згідно з критеріями істинності. Суддя повинен слідувати не тільки «букві закону» (при буквальному, словесному читанні), а й відчувати Дух Закону. Це є підставою для розрізнення граматичного й логічного тлумачення. Логічне тлумачення працює як з основою закону, так і з наміром законодавця. А граматичне тлумачення стосується лише словесного розуміння та визначає межі, де сенс закону через мовне вживання не може бути встановлений. Тому інтерпретація двозначності в законі не може використовувати лише граматичне тлумачення, бо сенс може бути втрачений. *Систематичне* тлумачення є аналогом контекстуального підходу. Це спосіб, націлений на встановлення місця нормативного положення, що тлумачиться, серед інших норм даного нормативного акта, порівняння її з іншими пов'язаними з нею нормами. *Історичне* тлумачення здійснюється з використанням етимологічного аналізу, завдяки йому зміст норми пов'язується зі змістовним комплексом його першоджерел та історичних обставин. *Еволюційний* спосіб є продовженням історичного, завдяки йому зміст норми з'ясовується з урахуванням реальних життєвих обставин суспільства в теперішньому часі. *Телеологічний* спосіб координує граматичне та логічне тлумачення з фокусом на цілі прийняття законодавцем правової норми. *Спеціально-юридичне* тлумачення використовується для з'ясування змісту нормативно-правових приписів, що є первинним елементом нормативно-правових актів, через встановлення значення спеціальних термінів і відповідних їм понять. Спеціально-юридичне тлумачення враховує всі вищезгадані підходи.

Тлумачення норм права може бути офіційним і неофіційним [5]. *Офіційне* тлумачення здійснюється певним компетентним в цій галузі права органом (наприклад, держслужбовцем) з подальшим набуттям витлумаченого матеріалу спеціальної юридичної форми, що має обов'язковий характер для виконання. Залежно від кількості осіб, на яких воно розраховано, офіційне тлумачення може бути загальним або індивідуальним. Залежно від суб'єкта-тлумача офіційне тлумачення поділяється на автентичне (авторське) та делеговане. *Неофіційне* тлумачення може здійснюватися будь-яким суб'єктом, але воно не буде мати юридичної сили. Таке тлумачення може бути побутовим, професійним або доктринальним (науковим). Доктринальні тлумачення можна знайти, наприклад, в науково-практичних коментарях до законодавства тощо.

Таким чином, основною герменевтичною процедурою щодо юридичних предметів є тлумачення з характерними рисами догматики. Правотлумачення здійснюється за буквалістським напрямом, використовуючи на основі граматичного способу ще й інші способи тлумачення.

Герменевтико-юридична діяльність передбачає два етапи: *з'ясування та роз'яснення*. На етапі з'ясування особисто герменевт (тлумач та інтерпретатор) досягає розуміння, а етап роз'яснення постає як герменевтико-комунікативна процедура, в якій розуміння виникає в комунікативному полі. «Передавати своє розуміння іншому» означає створити належну герменевтико-комунікативну ситуацію.

Логіці відводиться особливе місце в юридичній методології, теорії і практиці взагалі та юридичній герменевтиці зокрема. За словами сучасного аргентинського дослідника Є. В. Булигіна, раціональність права відкривається через аналітичну філософію і логіку [2], «в період з IV ст. до н. е. по XIX ст. н. е., тобто протягом більш ніж двох тисячоліть, саме логіка здійснювала вплив на правове мислення. В основі цього впливу знаходився Аристотель з його теорією дедуктивного міркування (силогізму) та теорією науки (аксіоматичною системою), які мали дуже глибокий вплив на мислення взагалі та на правове мислення зокрема» [2, с.73].

У правовій науці і практиці широко використовується *логічний метод*, до якого належать основні прийоми пізнання – аналіз і синтез; логічні методи отримання висновку – дедукція, індукція і аналогія, які в сучасних дослідженнях ще доповнюються методом абдукції; методи абстрагування тощо. Логічний метод використовується також як моделююча функція в юриспруденції, особливо в юридичній аргументації. Логічний метод є одним з найвагоміших у юридичній методології і, зокрема, в юридичній герменевтиці.

Мислення юристів націлене на максимально строгий, чіткий результат при прийнятті рішень, використовуючи найсильніші та найефективніші з точки зору досягнення істинності і тому найвпливовіші щодо практики

переконання логічні форми та прийоми. До таких, наприклад, належать: *modus Barbara* простого категоричного силогізму, відомий як *судовий модус*; *modus ponens* умовно-категоричного силогізму, який є логічною формою, призначеною для формування кваліфікації при правопорушенні (його називають *юридичним силогізмом*); *modus tollens* умовно-категоричного силогізму, який постає логічною формою як формально-логічним стандартом правової норми тощо. Так, Р. Циппеліус, пояснюючи субсумцію, пише: «Коли кажуть, що конкретна ситуація кваліфікована, відповідно до абстрактного юридичного складу, встановленого законом, то мають на увазі юридичні міркування, які мають вигляд логічного висновку (*modus ponens*). При цьому «верхній» рядок, який в загальному описує ситуацію загалом – тобто норма права (див. вступ до глави IV і §14) в попередньому прикладі звучатиме так: «Якщо мають місце ознаки $t_1, t_2, t_3 \dots$ то діє правовий наслідок R ». «Нижній» рядок, тобто кваліфікація, виглядатиме так: «Передумови $t_1, t_2, t_3 \dots$ реалізуються фактами $St_1, St_2, St_3 \dots$ які мають місце в цій конкретній ситуації». Наслідок для конкретної життєвої ситуації при цьому виглядатиме так: «Отже, для конкретної ситуації, представлені фактами St_1, St_2, St_3 , має місце правовий наслідок R » [7, с. 156–157].

Принцип логічності є одним із загальних принципів тлумачення закону, поряд з принципами моральності, справедливості, розумності намірів законодавця. За принципом логічності, тлумачення повинно відповідати правилам і законам логіки, не містити логічних помилок. Використання цього принципу забезпечує захист правової норми від абсурдного змісту або від надання нормі абсурдного змісту шляхом її тлумачення, доведення змісту норми до абсурду в умовах юридичної полеміки. Принцип логічності вимагає також уникнення суперечностей між нормами закону.

Окрім принципу логічності важливим є *логічний спосіб тлумачення*. Він найчастіше використовується у випадках, коли через невдалу граматичну форму неможливо досягти розуміння, коли знаходять суперечності між окремими нормами тощо. Логіко-структурний аналіз форм думки дозволяє встановити логічне значення істинності (формальної правильності) думки та прояснити її правовий зміст, співставити отримані результати з результатами граматичного тлумачення. У ситуації, коли є прогалини в праві, логічний спосіб тлумачення дозволяє використовувати аналогію права і аналогію закону для конструювання нової правової норми.

Необхідність логічного способу тлумачення обумовлена також виявленою в сучасній правовій науці неефективністю використання в деяких випадках дедуктивного методу, зокрема, при кваліфікації злочинів в кримінальному судочинстві. Науковці висловлюють сумнів щодо досягнення бажаної мети кваліфікації конкретних фактів шляхом використання загальновідомої логіки

абстрактних предметів. Юридична кваліфікація означає встановлення повної або часткової ідентичності ознак конкретного злочину із загальними ознаками, що містяться у відповідній правовій нормі, що має абстрактний характер. Зокрема, такий сумнів висловлює відомий методолог права Р. Циппеліус [7, с. 157]. Цей сумнів відкриває одну з кардинальних логічних проблем – відповідності (спільних та відмінних рис) абстрактного та конкретного мислення. Річ у тому, що поняття, що знаходяться у родо-видовому відношенні (підпорядкування), мають тільки спільні родові ознаки. Видове поняття підпорядковується родовому цілком тільки за обсягом, але не за змістом. Зміст видового поняття ширше. Відповідно, що зміст одиничного поняття (щодо конкретного випадку) буде ще ширшим, і цей зміст прямим чином не підпорядковується родовому обсягу, а тільки «за умовчанням». Із формально-логічної точки зору родові і видові поняття, що знаходяться у відношенні підпорядкування, взагалі мають різний зміст (А і В). Унаслідок невирішеності цього питання можуть виникати певні порушення прав, маніпуляції з правами тощо.

У традиційній і класичній логіці це питання не виникає, тому що підґрунтям формальної логіки є математична теорія множин та екстенціональний підхід до думки. А даний сумнів стосується не екстенціонального, а інтенціонального аспекту думки, тобто відповідності змісту, а не тільки обсягу. Це питання відкриває особливості юридичної логіки як інтенціональної та неформальної логіки, яка впливає з онтології. Тому що факт є конкретним предметом, що існує.

У зв'язку з останнім виникає потреба в застосуванні герменевтичної логіки як логіки інтенціонального спрямування, пов'язаної з онтологією. *Герменевтична логіка* використовується в разі необхідності додаткових прояснювальних процедур – тлумачення та інтерпретації [10]. Абстрактні норми права потребують використання способу тлумачення для встановлення або уточнення юридичного значення. Конкретні факти мають інтерпретуватися, бо потребують осмислення, яке стає можливим завдяки контекстуальному аналізу обставин справи, завдяки якому зміст інтегрується з контекстів. Бачимо, що проблема юридичної кваліфікації вирішується в логічній площині не тільки способами формальної логіки, а й завдяки герменевтичній логіці, логіці тлумачення та інтерпретації. Більше того проблема тлумачення постає в даному разі першою серед інших: «питання необхідно ставити не як проблему кваліфікації, а як проблему тлумачення» [2, с. 158]. За висловом Є. В. Булигіна: «Труднощі при вирішенні проблем субсумції (як індивідуальної, так і родової) впливають з двох різних джерел: недостатності знань про факти (пробіли у знанні) та семантичної невизначеності або розпливчастості використаних предикатів (пробіл у розпізнанні або випадки полутіні)» [2, с. 161].

Традиційною логічною формою для кваліфікації злочинів є форма силогізму (дедуктивного висновлення) за *modus* 'ом *ponens* (ствердним модусом). У цій силогістичній формі зміст більшого засновку уточнюється шляхом семантичної інтерпретації. Успішність семантичної інтерпретації залежить від наявності *типологічного об'єкта*. Типологічний об'єкт формується поняттям з одиничним обсягом особливого мереологічного типу [9, 10]. Такі поняття грають роль «прикладів», що репрезентують характеристики цілих класів як взірцеві індивіди. Ці поняття можна позначити терміном «екземплярні поняття» [8]. Типовість об'єкта обумовлена типовістю обставин. Такі поняття можуть використовуватися в правозастосуванні при кваліфікації. Таке ж поняття використовується в значенні прецеденту.

Для кваліфікації використовується також аксіологічна модальність, що у зв'язку з деонтичною модальністю дає додаткове значення оцінки щодо основного значення типового об'єкта. *Модальність* є специфічним волевираженням в праві. Тому розуміння в юридичній герменевтиці має два етапи: розуміння обставин та оцінки. Є. В. Булигін зазначає, що: «Його (розуміння) можна віднести не тільки до значення, але також і до сили, якби хтось сказав: “Я розумію, що він бажає наказати мені зробити щось, але я не знаю мови, якою він говорить”. Перше вживання “розуміти” відсилає до ілокутивної сили... Друге вживання відсилає до значення, і тут знання мови є суттєвим”» [2, с. 363].

Логіка правотлумачення поєднується з логікою юридичної аргументації, що здійснюється за допомогою порівняльних міркувань, у яких конкретний факт порівнюється з типовим об'єктом, а також постає в дедуктивній та індуктивній моделях.

Висновки. Таким чином, в юридичній методології взагалі та в юридичній герменевтиці зокрема використовується комплекс логічних інструментів, характерних як для правової теорії, так і для юридичної практики. Поряд із формальною логікою діє герменевтична логіка, яка набуває також загальнонаукового значення та використовується для вирішення питань юридичної кваліфікації або розуміння юридичних текстів взагалі. Подальше дослідження логічних питань права має сприяти раціоналізації праворозуміння та практики юридичного тлумачення, підвищення розумності права в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бульгін Е. В. Логика и право. *Правоведение*. 2013. №4 (309). С. 12–17.
2. Бульгін Е. В. Избранные работы по теории и философии права: пер. с англ., нем., исп. / под науч. ред. М. В. Антонова, Е. Н. Лисанюк, С. И. Максимова. Санкт-Петербург: Алеф-Пресс, 2016. 476 с.

3. Гончаров В. Від старої теорії тлумачення до нової: основні виклики та рішення. *Філософія права і загальна теорія права*. 2014. № 1–2. С. 53–69.
4. Дільтей В. Виникнення герменевтики. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/diltej.html>.
5. Рабінович П. М. Офіційно-нормативне тлумачення законодавства як інструмент адаптації правового регулювання до соціальних змін. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 1 (28). С. 23–35.
6. Тлумачення норм права. *Юридична енциклопедія*: [в 6 т.] / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6: Т–Я. С. 80.
7. Ціппеліус Р. *Юридична методологія*: навч. посіб. Чернівці: Рута. 2003. 184 с.
8. Юркевич Е. Н. Проблема единичного в герменевтичеськой логике. *Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Серія: філософія. Харків, 2006. № 734. С. 37–40.
9. Юркевич О. М. Практична логіка юристів: мереологічний підхід. *Філософія права і загальна теорія права*: наук. журн. Київ: Ред. журн. «Право України». 2012. № 1. С. 234–243.
10. Юркевич О. М. *Герменевтична логіка*: монографія. Lambert Academic Publishing, Riga, Latvia, European Union, 2018. 93 с. URL: <http://www.lap-publishing.com/catalog/details/store/gb/book/978-613-9-84284-1/герменевтична-логіка?search=юркевич%20о.м.%20герменевтична%20логіка>.

REFERENCES

1. Bulygin E. V. 2013. Logic and law. *Jurisprudence*. 4 (309). 12–17. [in Russian].
2. Bulygin E. V. 2016. Selected works on the theory and philosophy of law. Per. from English, German, Spanish / under Science. edit M. V. Antonov, E. N. Lisanyuk, S. I. Maksimov. St. Petersburg: Alef Press. [in Russian].
3. Goncharov V. 2014. From the old theory of interpretation to the new: the main challenges and solutions. *Philosophy of law and general theory of law*. 1–2. 53–69. [in Ukrainian].
4. Dilthey B. 1996. The emergence of hermeneutics. Elect. view: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/diltej.html>. [in Ukrainian].
5. Rabinovich P. M. 2002. Official and normative interpretation of legislation as an instrument of adaptation of legal regulation to social changes. *Vysn. Acad right Sciences of Ukraine*. 1 (28). 23–35. [in Ukrainian].
6. Interpretation of the rules of law. 2004. *Legal Encyclopedia*: [in 6 t.] / Ed. Col. Yu.S. Shemshuchenko (ed.) [and others.]. K.: Ukrainian Encyclopedia. MP Bazhana. Vol. 6: T. Y. P. 80. [in Ukrainian].
7. Tsipelius R. 2003. Legal methodology. Tutorial. Chernivtsi: «Ruta». 2003. [in Ukrainian].

8. Yurkevich E. N. 2006. The problem of the unit in hermeneutic logic. *Philosophical perileptions*. Herald of Kharkiv National University. V. N. Karazin. No. 734. Series: Philosophy. Kh., 37–40. [in Russian].
9. Yurkevych O. M. 2012. Practical logic of lawyers: the logical approach. *Philosophy of law and general theory of law*. Science magazine. № 1. Kyiv: Editorial office of the magazine «Law of Ukraine». 234–243. [in Ukrainian].
10. Yurkevych O. M. 2018. Hermeneutical logic: monograph. Lambert Academic Publishing, Riga, Latvia, European Union. 93 с. Electr. address – www.lap-publishing.com/catalog/details/store/gb/book/978-613-9-84284-1/germanivity-logics?search=urkevich%20o.m.%20germanientichna%20logics. [in Ukrainian].

Юркевич Елена Николаевна, доктор философских наук,
профессор, профессор кафедры философии
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого,
г. Харьков, Украина

ЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЮРИДИЧЕСКОЙ ГЕРМЕНЕВТИКИ

Исследованы особенности юридической герменевтики, логико-методологический инструментарий юридической герменевтики: содержание и значение логического метода, логических принципов и способов достижения правопонимания. Прояснено отличие формально-логических способов толкования от способов интерпретации в герменевтической логике, в частности, при решении проблемы субсумции в уголовном праве.

Ключевые слова: юридическая герменевтика, толкование права, юридическая интерпретация, логический способ толкования, формальная логика, герменевтическая логика.

Yurkevych Olena Mykolaivna, Doctor of Philosophical Sciences,
Professor, Professor of Philosophy Department,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

LOGICAL ASPECTS OF LEGAL HERMENEUTICS

Problem setting. *The generally accepted need for interpretation and interpretation is associated with the problem of ambiguity in the use of language systems. The task of interpretation and interpretation is to clarify the content of the subject of thought, which in some way corresponds to the object. Of particular significance today is the problem of*

understanding and rationalizing the ways to achieve it in the law with the use of logical knowledge, awareness of the social consequences of the results of legal interpretation and legal interpretation.

Recent research and publications analysis. *The logical aspects of legal hermeneutics, in particular, the logical mode of interpretation, have been incorporated into the history of legal hermeneutics from the outset and continue to evolve in the theory of law, to find their embodiment in modern hermeneutics and new legal sciences, such as legal technology. Among modern logical and legal studies it is necessary to note the works of E. V. Buligin, works on the methodology of law R. Tshipelius, domestic researchers on the issues of legal hermeneutics P. M. Rabinovich, hermeneutic logic O. M. Yurkevych, and others.*

Paper objective. *The purpose of the article is to explore the logical foundations of legal hermeneutics.*

Paper main body. *Legal hermeneutics is a system of rules for the interpretation of laws. A literal interpretation is carried out in order to establish the general meaning of the legal text containing the normative provisions. “Spirit” is not subject to literal interpretation. In the Anglo-American system, they are referred to as “originality” and “nonoriginalism”. In legal hermeneutics, different ways of interpretation are distinguished: grammatical, special legal, logical, systematic, historical, evolutionary, and teleological. Legal hermeneutics refers to so-called “dogmatic” hermeneutics. Logical interpretation involves clarifying the structure of logical forms of thought, establishing their correctness according to the criteria of truth. A systematic interpretation is an analogue of a contextual approach. Historical interpretation is carried out using etymological analysis. The interpretation of the rules of law can be formal and informal. The principle of logic is one of the general principles of the interpretation of the law. The logical method of interpretation is most often used in cases where it is not possible to understand the unfortunate grammatical form when conflicts are found between individual norms, etc. Hermeneutical logic is used, if necessary, for additional explanatory procedures – interpretation and interpretation.*

Conclusions of the research. *Results: the definition of a set of logical tools that is used in legal hermeneutics: a logical method, logical principles, a logical way of interpreting and interpreting legal norms. Novelty: clarified the differences between the tools of formal logic and hermeneutic logic in legal hermeneutics. The practical significance: application in legal methodology, legal hermeneutics and practice of interpretation of legal norms.*

Keywords: *legal hermeneutics, interpretation of law, legal interpretation, logical method of interpretation, formal logic, hermeneutic logic.*

